

ענף הבקר בכפר-יהושע בתשט"ו

ועדת הבקר בכפר-יהושע פרסמה חוברת בת 24 עמודים, ובה טבלאות מפורטות על מצב הענף בכל משק ומשק וכן טבלאות סיכומים הסוקרות את הענף במושב בכללותו. החומר הרב לוקט והוכן ע"י הח' פיכמן, המשמש בתפקיד מדריך מקומי זה זמן רב והוכן לדפוס ע"י הח' ת. שור, המדריך לבקר מטעם אגף בעלי החיים. בעלי העדרים בכפר-יהושע יש להם כל הז' כות להתגאות בהישגים של שנת תשט"ו; טבלה קטנה תדגים זאת בצורה המשכנעת ביותר.

טבלה 1. תנובת עדר כפר יהושע בשנים תשי"ד ותשט"ו

פרטים	תשט"ו	תשי"ד
תנובת החלב הכללית ק"ג	1.684.010	1.698.463
אחוז השומן	3,52	3,60
מספר פרות בעדר (ממוצע)	337,1	357,5
תנובת חלב ממוצעת ק"ג	4993	4523
ימי-חליבה	302	303
ממוצע ליום חליבה ק"ג	16,45	14,9
ממוצע ליום הזנה ק"ג	13,68	12,4

נדמה לי שהכפר הזה יכול להתפאר בכך שזוהי הפעם הראשונה בתולדות ההתישבות החק' לאית שעדר בקר מושבי, המונה 337 פרות, הגיע לתנובה ממוצעת של 5000 ק"ג חלב לפרה ולש-נה. אמנם כבר בשנת תש"ח התקרב העדר לשיא הנ"ל, כשהתנובה הממוצעת הסתכמה ב־4730 ק"ג חלב, אולם בשנות מלחמת השחרור חלה ירידה קשה ורק בתשי"א התחילה להסתמן עליה שהתמידה מאז ללא כל נסיגה ולבסוף הגיעה בתשט"ו לשיא שהעלה את עדר המושב למקום הראשון ברשימת עדרי הבקר שבמושבים. ישנן, כמובן, סיבות אחדות להישג זה וקשה יהיה להתעכב על כולן, אולם יש אפשרות לציין באופן מיוחד 3 גורמים:

1. התנאים הנוחים שהתהוו בשוק הבקר;
2. שיפור ההזנה;
3. החורף הנוח של שנת תשט"ו.

נסביר בקצרה כיצד ובמה השפיע כל גורם שנמנה לעיל. המחיר הנוח בשוק הבקר לבשר סייע בידי רבים להעלות בשנה האחרונה את התנובה הממוצעת של העדר שנשתייר במשק. כשהיה קיים הפרש גדול בין מחיר הפרה לגידול ולח' ליבה ובין מחיר הפרה לבשר, הרי היה קורה לא פעם, שבעל העדר היה מתפתה למכור גם פרה משובחת, כשהיה זקוק באופן מיוחד להכ' נסה חד-פעמית גבוהה יותר, כיוון שבפרה ירר דת-תנובה לא רצה הקונה; ואילו הוצעה פרה כזו בשוק הבשר, הרי מחירה היה ירוד ביותר. כיום אין קיימת עוד בעיה מסוג זה, וכל בוקר יכול להרשות לעצמו לערוך סלקציה בעדרו לפי טעמו ותועלתו הוא מבלי שיחשש להפסד כספי כל עיקר, ויש להניח שגם מתישבי כפר-יהושע ניצלו לטובתם את הקוניונקטורה הבלתי רגילה הקיימת כיום בשוק הבקר בארץ. לפי הדו"ח יוצא שבתשט"ו הוצאו השוקה 94 פרות ו־38 מבכירות למטרות חליבה וגידול ועוד 15 פרות לשחיטה (מטעמי בירור). ברור, איפוא, שבתנאים של היום, קל מאוד לבצע את הבירור באופן תכליתי, ביחד כשקיים בעדר גם יחס כה נוח בין פרות לבני-בקר (100:118), המאפשר יציאת 127 פרות במשך השנה מבלי שיקטן גודל העדר בסוף השנה. שני הגורמים האחרים שהשפיעו, כנראה, לטובה על העלאת התנובה הם, כאמור, אספקה משופרת ומוג אויר נוח בחורף. למעשה, הא בהא תליא; בחורף רגיל אין זה קל לספק בכפר-יהושע את המספוא הירוק והעסיסי באופן רצוף, ובתשט"ו, עקב מיעוט הגשמים, ניתן לה' גיש מנת המספוא הירוק ללא כל הפרעה (משטר חי שלחין). נוסף לזה יש לציין בסיפוק את התרחבות שטחי האספסת במחזור מספוא השל-חין ושימוש מוגבר בשחת. מותר להניח שגם ההקלה בשוק המזון המרוכז בשנה האחרונה תרמה במשהו לטובת העלאת התנובה. טוב, איפוא, שאנשי מושב כפר-יהושע כלכלו את מעשיהם בתבונה, שמרו על היקף העדר

בראש וראשונה יש לציין שבתשט"ו לא נמצאו עוד פרות ומבכירות שהניבו פחות מ־2500 ק"ג חלב בשנה. מספר הפרות והמבכירות שהניבו פחות מ־4000 ק"ג היה 68 בס"ה וזהו החלק החמישי של העדר שעמד במוצע שנתי בחליבה. שאר הפרות — תנובתן נעה בין 4000 ק"ג ל־6500 ק"ג, ונמצאו אף 9 פרות שהעניקו תנובות שבין 6500 ק"ג ל־8000 ק"ג.

בולטת, איפוא, הרמה הגבוהה של כלל הפרות, והתנובה הממוצעת הגבוהה של העדר כולו אין לראותה כתוצאת צירוף של תנובות שיא מקצה אחד ותנובות שפל מהקצה השני. רובו של עדר הפרות (למעלה מ־200 ראש) הפגין כושר הנבה שבין 4000 ק"ג ל־5500 ק"ג; ובה יש לראות את עיקר ההישג בהעלאת הרמה של העדר.

כתוצאה מכך, כמעט שאין למצוא עוד בכפר־יהושע משקים בעלי תנובה ממוצעת למטה מ־4000 ק"ג; בתשט"ו נמנו בס"ה 3 משקים „נחשלים” מסוג זה ושאר 66 המשקים סיימו שנת תשט"ו בתנובות ממוצעות שנעו בין 4000 ק"ג ל־6500 ק"ג, ביניהם 33 משקים עם תנובות שלמעלה מ־5000 ק"ג.

כ־69% ממשקי המושב הפיקו למעלה מ־20 אלף ק"ג חלב למשק. התנובה בייצור ליחידה משקית היתה אמנם רחבה, אולם מספרם של אלה שהפיקו פחות מ־20 אלף היה 22 בס"ה; לעומתם היו 33 משקים שתפוקתם השנתית נעה בין 25 אלף ל־45 אלף ק"ג.

מספר הפרות ליחידה משקית עמד ברוב המשקים (51) על 3–6 ורק 7 משקים היו להם פחות מ־3 פרות וב־11 משקים נע מספר הפרות בין 6 ל־8. מסתמנת, אם כן, הנטיה לייצב את יחידת עדר הפרות על 4–5; וזהו בעצם ההיקף ההולם את אפשרויות האספקה המשקית.

ההזנה

סעיף חדש צורף הפעם לדו"ת, הדן בהרחבה על בעיות האספקה וההזנה. לפי המספרים שרוכזו יוצא שלעדר כולו סופקו בתשט"ו מזונות דלקמן:

במלואו (לעומת תש"ד) ואף העלו את רמת התנובה בצורה כה בולטת.

לאחר שהקדמנו פרטים על ההישג העיקרי נסקור בקצרה את מצב הענף לסעיפיו השונים.

העדר

הוזכר כבר לעיל שבמשך שנת תשט"ו לא חל כמעט שינוי בגודל העדר. בהתחלת השנה היו: 342 פרות, 79 עגלות הרות, 337 בני־בקר ובס"ה היו 758 ראשים. בסוף תשט"ו היו: 346 פרות, 91 עגלות הרות, 318 בני־בקר ובס"ה 756 ראשים. במשך השנה יצאו את העדר 127 פרות, ורק 18 מביניהן נפסדו עקב מחלות שונות. מעדר בני־הבקר נפסדו בס"ה 11 עגלות מחמת מחלות שונות. הרי בדרך כלל מתקבל הרושם שהפחת מסיבות של בריאות לקויה הוא מינימלי בהחלט; באופן מיוחד יש לשמוח על כך שפסקו כמעט לחלוטין האסונות בגלל ה„גופים הזרים”, פוריות העדר גם היא היתה נורמלית; מ־1003 הזרעות הושגו 527 התעברויות, ויוצא שאחוז ההתעברות עמד בתשט"ו על 52.5.

מספר ההמלטות היה 388 ונולדו 175 עגלות ו־213 עגלים; 15 ולדות נולדו מתים. אחוז הוולדות המתים נראה גבוה מהרגיל, אולם בדו"ת לא ניתן הסבר לכך. יחס המינים בשגר, גם הוא נראה בלתי רגיל, ולרעת העגלות. תופעה זו בלטה בתשט"ו גם בעדרים אחרים, וכאילו מת־קבל הרושם שעדרי הבקר עמדו בשנה זו במזל זכרים. אמנם אין תופעה זו פוגעת לאלתר בהכנסות בעל־העדר, כיוון שגידול העגלים לבשר גם הוא הפך בשנתיים האחרונות לענף מכניס, אולם לעתיד לבוא עלול להיפגע כושר הרבייה של העדר, כי עלול להיווצר מחסור במילואים לפירות היוצאות. נקווה שזוהי תופעה מקרית וחד־פעמית ושנת תשט"ו תפצה את הנפגעים בעוד־פים של עגלות.

התנובה

על התנובה הממוצעת של העדר כולו נאמר כבר לעיל והפרטים הנוספים הניתנים להלן באים להבליט את אופי השיפורים בכושר ההנבה של העדר.

מזון מרוכז 841.4 טון
 שחת מייצור מקומי 1142.4 טון
 שחת קנויה 142.2 טון
 מספוא ירוק ועסיסי 7220.8 טון

מחברי הדו"ח מביעים אמנם את חששותיהם בדבר דיוקם של המספרים, ובאופן מיוחד ביחס לכמויות המספוא הירוק והעסיסי, ובכל זאת עיבדו טבלאות מפורטות, המכילות פירוט ההזנה בכל משק ומשק לחוד. מובן שנתקבלה קשת רבת-גווניו ועל יסוד זה גם הוסקו מסקנות מרחיקות לכת בקשר עם יעילות ניצול המספוא הגס בייצור החלב וכדומה.

לפי טבלה זו יוצא שכמויות המספוא הירוק והעסיסי לראש מבוגר במשקים השונים נעו בין 7 טון ל-20 טון, כמויות השחת – בין 1.4 טון ל-3.8 טון וכמויות המזון המרוכז לראש מבוגר – בין 992 ק"ג ל-2237 ק"ג. הובאו כאן לדוגמה המספרים הקיצוניים שבין המשקים ויש להניח שקיימת עדיין גם בכפר-יהושע תנודה רחבה למדי בצירופי התפריט, בסוגי המספוא, טיבם וכמויותיהם. אולם ארשה לעצמי להעיר שהגשת החומר על ההזנה בצורה זו, כפי שנעשה הפעם, מסלפת במידה רבה את המציאות, ומסופקני אם אפשר להשוות משק אחד למשנהו, להסיק מסקנות וכו' על יסוד חישובים וצירופים מסוג זה. עצם הקושי להעריך את יבולי המספוא העסיסי והירוק בדרך כלל, ובאופן מיוחד, קביעת היבולים ב-70 משקים שונים, פוסלים מראש סיכומי המספוא מבחינה אבסולוטית (בטונות), ועל אחת כמה וכמה שאין כל אפשרות לערוך השוואות בין משק אחד למשנהו. הרי זה בסיס רופף מאד לקבוע יבולים לכל משק במושב על יסוד מפתח יבולים מוסכם לכל דונם לגבי הגידולים השונים, כגון: "יבולי האספסת, תלתן וסתוויון הם כפולים מאשר אלה של תירס, הסלק מניב פי שלוש מאשר התירס; יתר הגידולים מניבים את מחצית היבול של התירס". בעזרת "מפתח" כזה, להשביע את הראש המבוגר במשקו של ראובן, ולהרעיבו במשקו של שמעון, אין זה תפקיד נוח כל עיקר.

ועוד הערה, לענין פישוט ונוחיות החישובים באמצעות הפיכת העדר כולו ל"ראשים מבוגר"

רים", נראה לי שההנחה שהתצרוכת של שתי עגלות בחשבון ממוצע שווה לזו של פרה מבוגרת אינה מתאימה עוד למציאות של ימינו. כשתנוות הפרות נעו בגבולות 3500–4000 ק"ג היה אמנם מוצדק להעריך תצרוכת של שתי עגלות לזו של פרה מבוגרת בעלת תנובה כנ"ל. ואף אז כשרים היו חישובים ממין זה לצרכי חישוב התצרוכת התיאורטית ביחידות מזון בלבד; ואין להניח שאפשר היה אף אז על יסוד חישובים כאלה לקבל תמונה מציאותית על כמויות סוגי המספוא השונים במנה השנתית. אולם כיום, כשמדובר באספקתן והזנתן של פרות המניבות 4500–5000 ואף 6000 ק"ג חלב, הרי קשה להסיק כיס להנחה שמנת שתי עגלות שווה לזו של פרה מבוגרת!

ומתקבלת תמונה בלתי מציאותית בהחלט כשהננו מוצאים בטבלה על ההזנה במשק מסוים, ליד הטור עם תנובה ממוצעת בת 5910 ק"ג חלב, מנה שנתית של מזון מרוכז המסתכמת ב-1285 ק"ג. כשמעריכים את אספקתה המלאה של פרה ממוצעת כזו ביחידות מזון יוצא שהיא צרכה בס"ה כ-3550 יחידות מזון ולעומתה כל עגלה, ויהי אפילו עגל ועגלה שנולדו באותה שנה, אשר בסוף השנה הם סוכמו כבן-בקר אחד (בממוצע שנתי), זללה לא פחות מ-1775 יחידות מזון ומה 642.5 ק"ג בצורת מזון מרוכז.

אכן משק כזה, שהצליח לטפח פרות כה משובחות, המסתפקות במנות כה צנועות, ראויות לשמש דוגמה לבוקרי הארץ כולה! אשרי המאי-מין...

והחישובים, כפי שנעשו הפעם, מערפלים, למעשה, גם את יתרונות האספקה במנת המספוא, אשר מחברי הדו"ח רצו, בצדק, בהבלטתם. בטב"ל מיוחדת רוכזו 11 משקים שסיפקו לכל "ראש מבוגר" למעלה מ-23/4 טון אספסת; הפרות שעמדו במשקים אלה הניבו בממוצע 5264 ק"ג חלב; לעומת זה, שאר הפרות שבעדר כפר יהושע, שאכלו פחות אספסת או שלא קיבלו כלל מס"פוא ממין זה, הניבו בממוצע רק 4936 ק"ג. כלור מר ב-328 ק"ג חלב פחות. התנובה הממוצעת של הנהנות מהאספסת היא מ-54 פרות והתנובה הממוצעת משאר העדר היא מ-283 פרות בלבד.

אין להבין מהערותי אלה שלא ניתן בשום פנים לערוך בקורת כלשהי על תנאי ייצור האספקה או שיטות ההזנה במשק המושבי. נראה לי שבתנאים הקיימים די בכך אם בדו"ח השנתי תפורסם רשימת כל המשקים, שתכיל את הפרטים על האינזוסטר החי לגיליו השונים, תנובת החלב הכללית, כמות המזון המרוכז, כמות הש"ח (בק"ג או בחבילות), והמספוא הירוק והע"סיסי — בדונמים לכל סוג. רשימה כזו תדבר בעדה, והיא אף יכולה לשקף את המציאות ביתר דיוק, וזהו העיקר!

ובסיכום הדברים נביע את ברכתנו לבוקרי כפריהושע על הישגם היפה ונאחל להם קודם כל שמירה על הישגים אלה וחתימה להתקדמות מתמדת בעתיד.

רוכז ע"י י. בן-רחל

ומעצם הרשימה של 11 המשקים הנ"ל הננו למדים שאחד שהאביס לכל ראש מבוגר $8\frac{1}{4}$ טון אספסת, קיבל מפרותיו תנובה ממוצעת של 5400 ק"ג והשכן שלו (ברשימה), שנאלץ להסתפק במנה הזעומה של $4\frac{3}{4}$ טון אספסת לראש מבוגר נתברך בכל זאת בתנובה ממוצעת של 6000 ק"ג חלב; ונמצא גם משק שלישי שאסף לא יותר מ- $2\frac{3}{4}$ טון אספסת ובכל זאת גם הוא זכה בתנובה של 5775 ק"ג. אולם מופיע גם משק אחר שכאילו לא הפיק כל תועלת ממנת אספסת בת 6 טון לראש מבוגר, כיוון שפרותיו הניבו בממוצע בס"ה 4600 ק"ג.

נדמה שהדוגמאות שהובאו כאן מוכיחות באופן ברור שסיכומים וניתוחים מעין אלה אינם משכנעים, כיוון שאין הם משקפים את המציאות כל עיקר.

הצ'מפיונית האנגלית מתה

„גרייספול“ הניבה בתקופה	—	3	17.407	ק"ג חלב.
"	—	4	14.655	"
"	—	5	17.032	"
"	—	6	14.978	"
"	—	7	15.245	"

בממוצע לחמשת התקופות הנ"ל הניבה 15.863 ק"ג חלב ב-365 ימי חליבה. מבחינה זו השיגה רקורד עולמי.

הפרה הקורדית המפורסמת „מנינגפורד ז'אן גרייספול“, ממשק אלמוד פארם באוקספורדשייר באנגליה, מתה בגיל $17\frac{1}{4}$ שנה. פרה זו הניבה תנובת חיים של 148.387 ק"ג חלב. כן הצטיינה פרה זו בתנובות רקורדיות תקופתיות שאין למצוא דוגמתן ברשימת התנובות של איזו שהיא פרה אחרת בעולם.